

Tien jaar na Ford Genk: hoe Limburg zich heruitvindt

Wouter Vanderbiesen, Joeri Luyten - POM Limburg

ABSTRACT

Zal de sluiting van Ford Genk nog lang blijven nazinderen? Dit was de titel van de slotbeschouwing uit het Over.Werk-artikel uit 2013 waarin professoren Ludo Peeters en Mark Vancauteren (UHasselt) een inschatting maakten van de economische impact van de sluiting van Ford Genk (Peeters & Vancauteren, 2013). Geen makkelijke cijferoefening was dat, maar wel een met een verontrustende boodschap: een verlies van 8200 jobs in Limburg, een toename van de werkloosheidsgraad met 2 procentpunten en een daling van de productiviteit met circa 11%. De sluiting van Ford Genk, jarenlang de industriële ruggengraat van de Limburgse economie, betekende een zware klap voor de provincie maar ook voor de rest van Vlaanderen. Een klap die Limburg ook voor grote economische uitdagingen plaatste. Vandaag, ruim tien jaar later, trachten we de vraag van de UHasselt-professoren te beantwoorden. In welke mate, en hoelang zinderde de sluiting van Ford Genk na? Wat was de impact op de Limburgse werkgelegenheid, werkloosheid en productiviteit? En hoe veranderde het industriële weefsel in de provincie?

In december 2014 rolde bij Ford Genk de laatste auto van de band en sloot de fabriek haar deuren. Dit zorgde voor een economische schokgolf doorheen de hele provincie Limburg. In haar gloriejaren, begin jaren negentig, verschaftte Ford Genk aan ongeveer 14 000 mensen werk, op het moment van de sluiting waren dit er nog ruim 8000 (4300 in de fabriek zelf en 3800 bij de Limburgse toeleveranciers). De provincie moest zich economisch heruitvinden. Opnieuw, want de sporen van de sluiting van de steenkoolmijnen en Philips Hasselt waren nog niet helemaal weggevaagd. De provincie timmerde de laatste tien jaren hard aan het herstel. Met succes, al is het werk zeker nog niet af. In dit artikel maken we de balans op van de economische impact sinds de sluiting van Ford Genk. We gaan na waar Limburg vandaag staat op sociaal-economisch vlak en we evalueren de (gewijzigde) impact van de maakindustrie voor de Limburgse economie en werkgelegenheid. Afsluitend overschouwen we enkele realisaties en economische uitdagingen voor de provincie.

Veel nieuwe jobs, maar productiviteit blijft pijnpunt

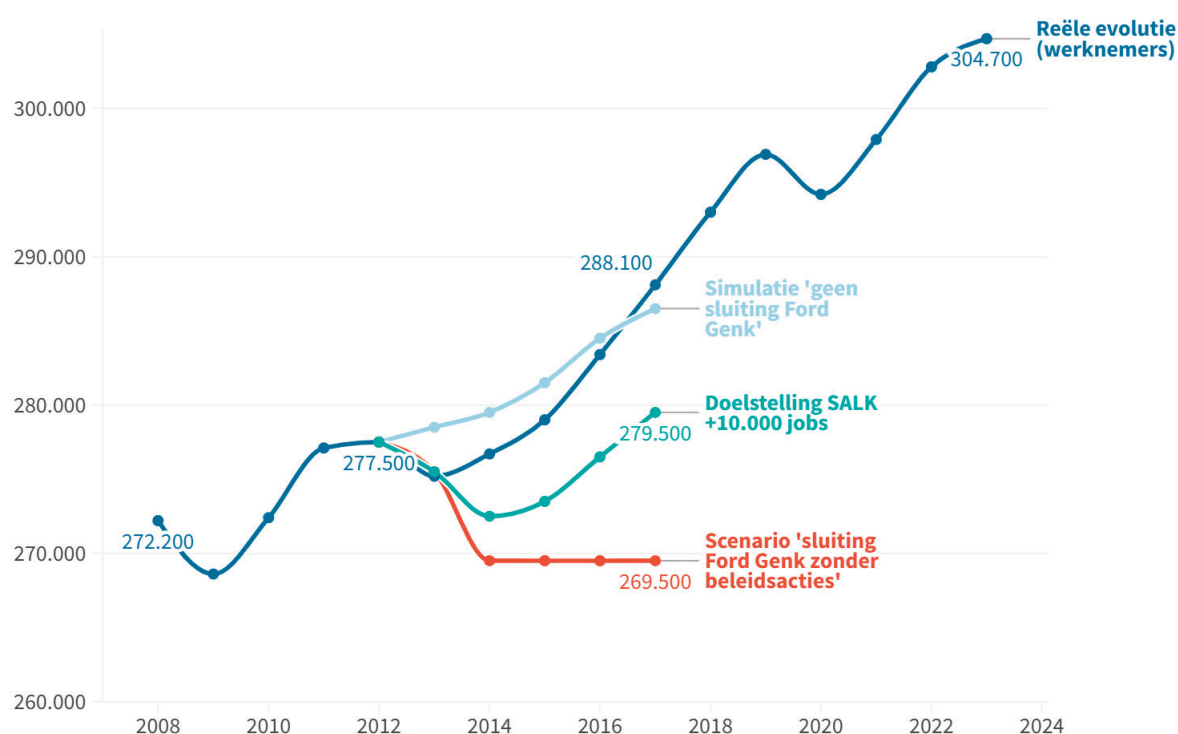
Jobdoelstelling overtroffen

De sluiting van Ford Genk ging gepaard met een verlies van ruim 8000 banen. Op dat moment, eind 2014, ging het over zo'n 4% van alle werknemers in de Limburgse privésector en liefst 16% van de industriële werkgelegenheid. Toch werd dit banenverlies behoorlijk snel gecompenseerd door nieuwe werkgelegenheid, maar dan vooral in andere, niet-industriële sectoren. De sluiting van Ford Genk remde op die manier wel de tewerkstellingsgroei in Limburg af, maar ze zorgde niet voor een terugval in de statistieken, integendeel.

Tussen 2012, het jaar waarin de sluiting werd aangekondigd, en 2017 werden de 8000 verloren jobs gecompenseerd en nam het aantal werknemers in Limburg zelfs toe met netto 10 600. Dit is ruim boven de doelstelling die in het SALK-eindrapport¹ van 2013 werd vooropgesteld, namelijk het compenseren van de 8000 verloren Ford-jobs met 10 000 nieuwe, om dan netto 2000 banen meer uit te komen tegen 2017. De reële werkgelegenheid kwam in 2017 - met 288 100 jobs - dus duidelijk boven de beoogde SALK-ambities uit (**FIGUUR 1**), al hielp de gunstige economische conjunctuur ook wel een handje. Relatief gezien lag de tewerkstellingsgroei in Limburg in die vijf jaar na Ford wel lager dan die voor heel Vlaanderen (respectievelijk +3,8% en +4,5%). Toch was dat gezien de Ford-verliezen nog steeds een mooie prestatie.

In 2023 telde Limburg ruim 27 200 loontrekkende jobs meer dan bij de aankondiging van de sluiting (304 700 in totaal). Daarmee bleef Limburg nog steeds iets onder het Vlaamse groeiritme: in Limburg steeg het aantal werknemers op tien jaar tijd met 10,7%, in Vlaanderen met 12,3%.

FIGUUR 1 \ Loontrekkende tewerkstelling in Limburg: reële evolutie versus scenario's uit het SALK-rapport van 2013

Noot: De scenario's uit het SALK-rapport werden opnieuw geraamd op basis van de huidige beschikbare databronnen.

Bron: NBB/INR - Regionale Rekeningen & SALK Eindrapport Expertengroep (2013) | Verwerking: POM Limburg

Inhaalbeweging op het vlak van werkzaamheid

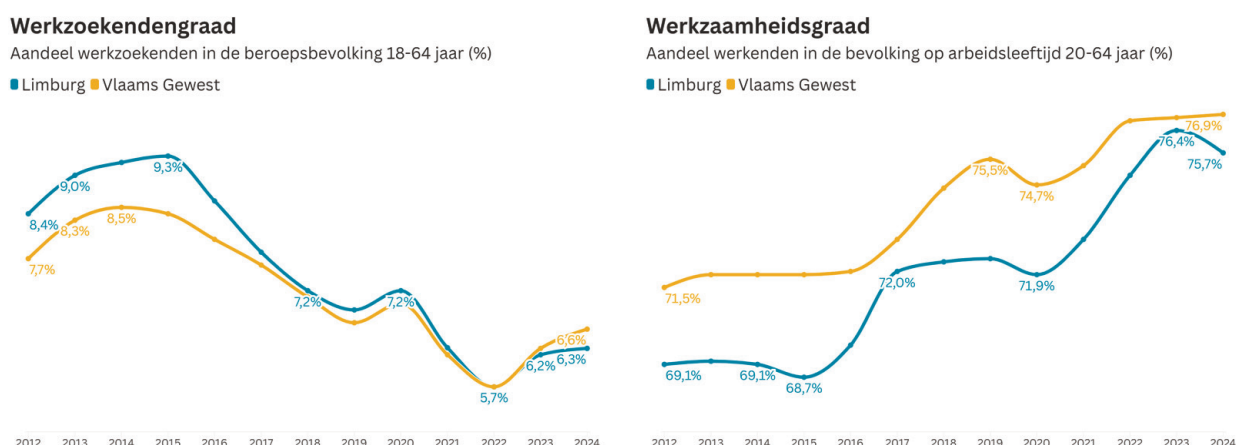
De sluiting van Ford Genk was hoe dan ook een sociaal drama voor vele Limburgse arbeiders en hun families. Ook op sociaal-economisch vlak liet de sluiting zich de eerste jaren zeker gelden. De Limburgse werkzoekendengraad bij VDAB steeg in het jaar na de sluiting naar het hoogste niveau sinds jaren: in 2015 was 9,3% van de Limburgse beroepsbevolking werkzoekend, in 2012 was dat nog 8,4% (**FIGUUR 2**).

¹ Het Strategisch Actieplan Limburg in het Kwadraat (SALK) was het resultaat van een expertengroep onder leiding van professor Herman Daems, die op vraag van de toenmalige Vlaamse Regering een economisch herstelplan voor Limburg opmaakte na de sluiting van Ford Genk.

Wel bleef de toename van de werkzoekendengraad daarmee onder de berekeningen van de impactstudie van UHasselt (Peeters & Vancauteran, 2013). Daarin werd geraamd dat de werkzoekendengraad in de provincie met 2 procentpunten zou toenemen ten opzichte van 2012. In realiteit werd het net geen 1 procentpunt. In 2024, tien jaar na de sluiting van Ford, is de werkzoekendengraad in Limburg teruggedrongen tot onder het Vlaamse niveau: 6,3% in Limburg tegenover 6,6% in Vlaanderen. Limburg kon haar werkloosheid in het afgelopen decennium dan ook het sterkst terugdringen van alle vijf provincies.

De werkzaamheidsgraad, het aandeel van de bevolking op beroepsactieve leeftijd dat effectief aan het werk is, kende in de jaren na de sluiting van Ford Genk een beperkte terugval in Limburg (**FIGUUR 2**). Toen de deuren sloten, in 2014, was 69,1% van alle Limburgers tussen 20 en 64 jaar aan het werk. Een jaar na de sluiting, in 2015, viel dit terug naar 68,7%. De jaren die volgden, en zeker de laatste jaren, maakte Limburg een forse inhaalbeweging en ging de werkzaamheid van de Limburgers er heel wat sterker op vooruit dan in de rest van Vlaanderen. In 2023 had Limburg de achterstand met Vlaanderen bijna weggewerkt, met een werkzaamheidsgraad van 76,4% (in Vlaanderen 76,8%). In 2024 liep de Limburgse werkzaamheidsgraad echter wel opnieuw terug (75,7%).

FIGUUR 2 \ Evolutie van de werkzoekendengraad en werkzaamheidsgraad | Limburg en Vlaams Gewest, 2012-2024

Bron: VDAB, Statbel (Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium, EAK) | Verwerking: POM Limburg

Meer (startende) ondernemingen

Een andere doelstelling die de SALK-expertengroep na de sluiting van Ford vooruitschoof, was het aanzwengelen van het startend ondernemerschap. Zo was het de ambitie om de evolutie van het aantal starters opnieuw te laten aansluiten bij het Vlaams gemiddelde. In de eerste jaren na de sluiting nam het aantal nieuwe ondernemingen in Limburg aan exact hetzelfde tempo toe als in Vlaanderen (gemiddeld 9,2% per jaar in de periode 2013-2018). In de recentere jaren 2018-2023 remde het startend ondernemerschap in Limburg echter iets meer af dan in Vlaanderen (4,6% versus 5,0% per jaar).

Eenzelfde trend is er ook in de algemene evolutie van het aantal ondernemingen. Sinds de sluiting van Ford Genk nam het aantal Limburgse ondernemingen - zowel met als zonder personeel - toe met 44,6%. In Vlaanderen was dit iets meer (+47,8%) (**TABEL 1**). Wanneer we enkel de bedrijfsvestigingen mét personeel beschouwen, gaat het over een toename van 9,3% in Limburg en 10,6% in Vlaanderen. Kleine verschillen dus, maar ze blijven er wel.

TABEL 1 \ Kerncijfers Limburg en Vlaams Gewest, 2013-2023

Limburg					Vlaams Gewest
2013		2023	EVOLUTIE 2013-2023		EVOLUTIE 2013-2023
Tewerkstelling (werknemers)					
Totaal	275 215	304 744	+29 529	+10,7%	+12,3%
Maakindustrie	50 598	44 253	-6 345	-12,5%	-1,7%
Ondernemingen (btw-plichtigen)					
Totaal	64 070	92 672	+28 602	+44,6%	+47,8%
Maakindustrie	4 345	5 245	+900	+20,7%	+23,8%
Bedrijfsvestingen met personeel					
Totaal	20 700	22 635	+1 935	+9,3%	+10,6%
Maakindustrie	1 698	1 636	-62	-3,7%	-5,8%
Toegevoegde waarde (miljoen euro)					
Totaal	21 970	33 200	+11 230	+51,1%	+58,6%
Maakindustrie	4 065	4 345	+280	+6,9%	+33,5%
Werkzoekendengraad					
18-64 jaar	9,0%	6,2%	-2,8 ppt		-2,0 ppt
Werkzaamheidsgraad					
20-64 jaar	69,2%	76,4%	+7,2 ppt		+4,9 ppt
			KLOOF T.O.V. VLAAMS GEWEST		
2013		2022	2013	2022	2022
Toegevoegde waarde per uur (€)					
Totaal	57,6	73,3	-10,6%	-14,3%	85,5
Maakindustrie	54,5	73,8	-16,9%	-20,2%	92,5
2013		2023	2013	2023	2023
BBP per inwoner (€)					
28 714		40 740	-19,0%	-22,0%	52 257

Noot: De maakindustrie wordt hier afgebakend met Nace-sectie C.

Bron: NBB/INR, RSZ, Statbel, VDAB | Verwerking: POM Limburg

Productiviteit, pijnpunt van de Limburgse economie

Naast nieuwe jobcreatie en startende ondernemingen stelde het SALK-plan ook een versnelling voorop in de productiviteits- en welvaartsgroei. Ook die kwam er, maar niet voldoende om Vlaanderen bij te benen. In de jaren van Ford Genk (2013-2022) steeg de groei van de arbeidsproductiviteit in Limburg naar gemiddeld 2,7% per jaar. De jaren daarvoor was dit nog 1,9% per jaar.² Die versnelling volstond echter niet om aan te haken bij het Vlaamse groeiritme (3,2% per jaar). De productiviteitskloof met Vlaanderen nam daardoor jaar na jaar verder toe. In 2022 - het recentst beschikbare cijfer - lag de arbeidsproductiviteit in Limburg 14,3% lager dan in Vlaanderen. In 2013 was dit nog 10,6% lager, en twintig jaar geleden slechts 8%.

² De arbeidsproductiviteit wordt hier berekend als de toegevoegde waarde die een werknemer gemiddeld op jaarbasis per uur realiseert (op basis van data van de Regionale Rekeningen van de Nationale Bank).

Een gelijkaardige trend zien we in de cijfers van het bruto binnenlands product (bbp) per inwoner, een vaak gehanteerde economische welvaartsindicator. In de jaren voor de sluiting van Ford Genk nam het Limburgs bbp per inwoner elk jaar toe met gemiddeld 1%. In de jaren van Ford (2013-2023) liep dit op tot gemiddeld 3,6% per jaar. De provincie slaagde er dus wel in om het welvaartsniveau op te krikken, maar moet opnieuw de rol lossen met Vlaanderen, waar het bbp per inwoner elk jaar met 4% steeg. Niet alleen de productiviteitskloof, maar dus ook de welvaarts-kloof met Vlaanderen wordt daarmee groter. In 2023 lag het bbp per inwoner in Limburg liefst 22% lager dan gemiddeld in Vlaanderen.

Ondanks de goede Limburgse prestaties op vlak van jobcreatie, werkzaamheid en ondernemerschap blijft er dus een grote economische uitdaging om de historisch gegroeide productiviteits- en welvaarts-kloof met de rest van Vlaanderen te verkleinen.

Shift in (industriële) werkgelegenheid

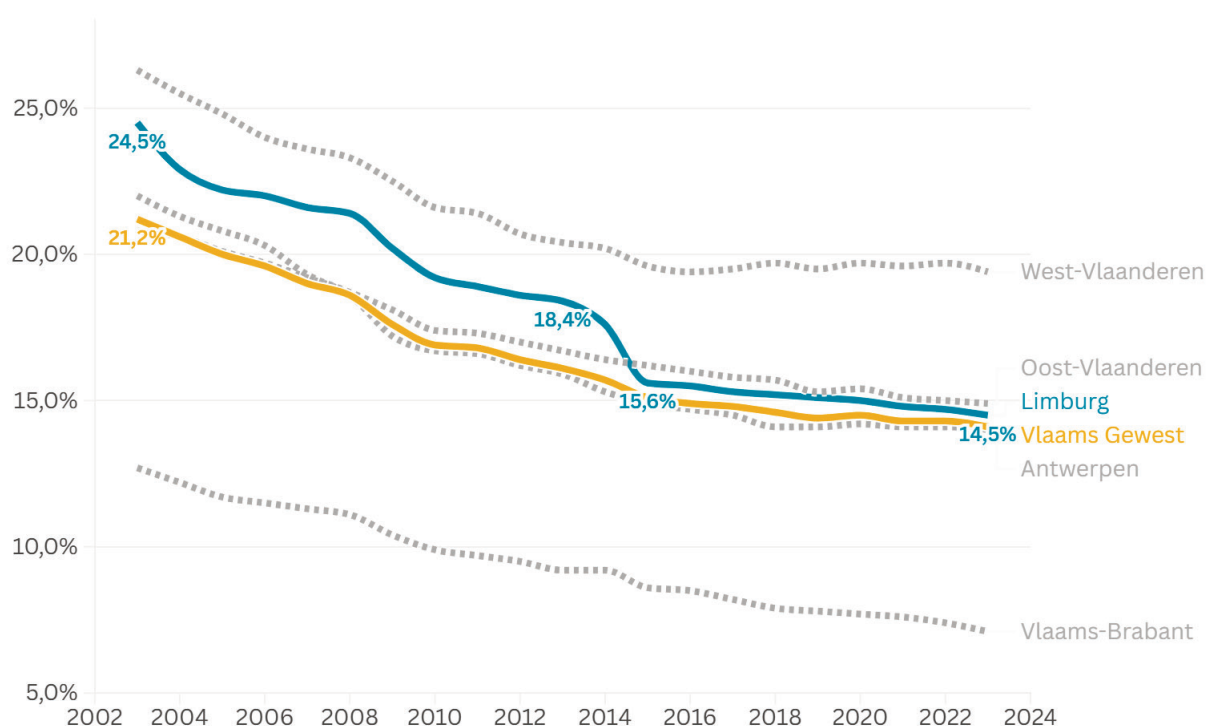
Het economisch belang van de maakindustrie zat al langer in dalende lijn, ook al voor de eigenlijke sluiting van Ford. Overall in Vlaanderen is die trend gedurende de laatste twintig jaar zichtbaar, maar in Limburg nog meer dan elders. De afslanking en sluiting van een industriële grootmacht als Ford Genk, decennialang het grootste bedrijf in Limburg en in 2011 nog goed voor ongeveer 7% van de totale omzet in de provincie, laat zich op regionaal niveau natuurlijk zwaar voelen.

In 2003 waren alle Limburgse maakbedrijven samen nog goed voor 27% van de totale toegevoegde waarde van de provincie. Twintig jaar later, anno 2023, was dit nog 13%. Hiermee evolueerde Limburg van de meest industriële naar de minst industriële provincie in Vlaanderen (op uitzondering van Vlaams-Brabant als typische 'dienstenprovincie'). De toegevoegde waarde in de Limburgse maakindustrie ging er tussen 2013 en 2023 ook maar met 6,9% op vooruit, in heel Vlaanderen werd in diezelfde periode een derde (+33,5%) meer toegevoegde waarde gerealiseerd in de maakindustrie (**TABEL 1**).

De tanende industriële activiteit gaat uiteraard samen met een krimp in de werkgelegenheid. Hoewel de globale tewerkstelling in de provincie vrij goed overeind bleef na het Ford-debacle, was dit voor de Limburgse maakindustrie wel anders. Daar gingen tussen 2013 en 2023 netto meer dan 6300 jobs verloren, met vooral een duik in 2015 nadat de poorten van de Ford-fabriek definitief toegingen. Op tien jaar tijd gaat het in de Limburgse maakindustrie over een krimp van 12,5% (terwijl de totale tewerkstelling in Limburg met 10,7% steeg). Op Vlaams niveau ging de industriële tewerkstelling in diezelfde periode maar lichtjes achteruit (-1,7%).

Dit alles maakte dat het belang van de industrie in de Limburgse tewerkstelling fors afnam, veel meer dan in de rest van Vlaanderen. In 2023 is nog maar 14,5% van alle Limburgse werknemers aan de slag in de maakindustrie. Dit is nog steeds iets meer dan gemiddeld in Vlaanderen (14,1%), maar we komen uiteraard van veel meer. Twintig jaar geleden was in Limburg nog bijna een op de vier loontrekkenden (24,5%) actief in de maakindustrie. Op twintig jaar tijd liep het aandeel van de maakindustrie in de totale loontrekkende tewerkstelling dus terug met tien procentpunten, duidelijk meer dan in de andere Vlaamse provincies (**FIGUUR 3**). Het zal weinig verbazen dat de afslanking en de sluiting van Ford Genk hiervan de hoofdoorzaak zijn (zie ook de neerwaartse knik tussen 2014 en 2015 in de figuur).

FIGUUR 3 \ Aandeel van de maakindustrie in de loontrekkende tewerkstelling | Vlaamse provincies, 2003-2023

Noot: De maakindustrie wordt hier afgebakend met Nace-sectie C.
Bron: NBB/INR - Regionale rekeningen | Verwerking: POM Limburg

Veel nieuwe jobs in diensten en logistiek

In de maakindustrie gingen meer dan 6300 banen verloren, maar toch telde Limburg anno 2023 netto ongeveer 29 500 werknemers meer dan tien jaar terug. In welke (andere) sectoren werden deze nieuwe jobs dan gecreëerd?

In **TABEL 2** lijsten we de cijfers meer in detail per sector op, gesorteerd volgens afnemende tewerkstellingsgroei tussen 2013 en 2023. In de administratieve en ondersteunende diensten - vooral uitzendarbeid en dienstenchequebedrijven - kwamen er in die periode het grootste aantal werknemers bij, namelijk bijna 7000, ofwel een kwart meer dan in 2013 (+25,1%). Opmerkelijk is wel dat de groei in Vlaanderen nog sterker was (+36,5%). Daarna volgen de logistiek (+6086 werknemers), de maatschappelijke diensten (+5763) en de handel (+4160). Zeker voor de logistiek betekende dat in relatieve termen een forse groei: +40,2% op tien jaar tijd. Ter vergelijking, in Vlaanderen steeg de logistieke tewerkstelling in diezelfde periode maar met 14,4%. De logistiek, met onder andere H. Essers als grootste private werkgever in Limburg, nam dus voor een belangrijk stuk de plaats in van de verloren industriële tewerkstelling. De logistieke sector verstevigde daarmee ook haar positie als speerpuntsector voor de provincie, een ambitie die ook in het SALK-plan was vooropgesteld.

De grootste procentuele groei was echter weggelegd voor de informaticadiensten, een sector waarop eveneens sterk werd ingezet na de sluiting van Ford Genk. De informaticasector, met de Hasseltse Corda Campus en IT-dienstverlener Cegeka als vaandeldragers, verdubbelde op tien jaar tijd haar tewerkstelling (+102,2%) tot meer dan 4400 werknemers. Andere sectoren die in relatieve termen een mooie groei kenden, zijn de reclamesector (+61,8%), de sector van adviesbureaus, architecten en ingenieurs (+50,1%), de recreatieve sector (+46,9%), de maatschappelijke diensten (+27,1%) en de horeca (+21,5%).

In de Limburgse horeca en recreatie, zeg maar de toeristische sector, lagen de groeicijfers ook beduidend hoger dan gemiddeld in Vlaanderen. In de bouwsector tot slot, ook een belangrijke sector voor de provincie, bleef de tewerkstelling nagenoeg gelijk (-0,4%).

**TABEL 2 ** Loontrekkende tewerkstelling naar sector | Limburg en Vlaams Gewest, 2013-2023

Sector	Limburg			Vlaams Gewest
	2023 AANTAL	EVOLUTIE 2013-2023 AANTAL %		EVOLUTIE 2013-2023 %
Administratieve en ondersteunende diensten	34 849	+6 997	+25,1%	+36,5%
Logistiek	21 243	+6 086	+40,2%	+14,4%
Maatschappelijke diensten	27 027	+5 763	+27,1%	+17,5%
Groot- en kleinhandel	37 563	+4 160	+12,5%	+5,5%
Onderwijs	29 711	+3 349	+12,7%	+15,6%
Adviesbureaus, architecten en ingenieurs	8 824	+2 946	+50,1%	+47,1%
Menselijke gezondheidszorg	18 537	+2 678	+16,9%	+16,2%
Informatica- en informatiediensten	4 418	+2 233	+102,2%	+82,9%
Horeca	9 771	+1 730	+21,5%	+13,9%
Voedingsindustrie	7 726	+757	+10,9%	+9,0%
Kunst, amusement en recreatie	1 905	+608	+46,9%	+29,3%
Reclame en marktonderzoek	1 356	+518	+61,8%	+72,9%
Landbouw, bosbouw en visserij	4 918	+396	+8,8%	+24,8%
Bouw	19 475	-78	-0,4%	+6,8%
Overige maakindustrie	33 729	-221	-0,7%	-1,1%
Overige niet-maakindustrie	16 066	-675	-4,0%	-7,9%
Openbaar bestuur en defensie	24 828	-837	-3,3%	0,0%
Automobiellindustrie	2 798	-6 881	-71,1%	-26,4%
Totaal	304 744	+29 529	+10,7%	+12,3%

Noot: Sectorafbakening op basis van de A38-indeling bij de NBB (met clustering van de kleine sectoren)

Bron: NBB/INR - Regionale rekeningen | Verwerking: POM Limburg

Kanttekening bij de groeicijfers is wel dat veel jobs werden gecreëerd in minder productieve sectoren. In de administratieve en ondersteunende diensten bijvoorbeeld gaat het vooral om uitzendarbeid of activiteiten die met dienstencheques worden betaald. Deze bieden heel wat jobkansen, vaak ook voor kortgeschoolde Limburgers, maar de productiviteit ligt er wel fors lager dan in andere sectoren. In de sector van de administratieve en ondersteunende diensten wordt in Limburg ongeveer 32 euro aan toegevoegde waarde per gewerkt uur gerealiseerd, gemiddeld over alle sectoren heen is dat 73 euro. Daarbij komt dat de sector in Limburg ook bijna een kwart minder arbeidsproductief is dan gemiddeld in Vlaanderen. In de logistiek is de arbeidsproductiviteit hoger (56 euro per uur), al kent ook deze sector in Limburg een productiviteitskloof van bijna 17% ten opzichte van het Vlaams sectorgemiddelde. Hetzelfde geldt voor de handel (23% minder productief dan in Vlaanderen).

Sectoren die in Limburg op het vlak van arbeidsproductiviteit beter scoren, hebben dan weer minder impact op de werkgelegenheid. De sector van de adviesbureaus, architecten en ingenieurs kan bijvoorbeeld betere productiviteitscijfers voorleggen dan gemiddeld in Vlaanderen (14% productiever), maar binnen het breder economische plaatje weegt deze sector minder sterk door. Dat gaat ook op voor de (nog kleinere) informaticasector, al is ook deze in Limburg nog steeds 9% minder productief in vergelijking met haar Vlaamse sectorgenoten.

Belangrijke vaststelling is dan ook dat Limburg de ambities op vlak van jobcreatie (ruimschoots) overtrof, maar dat de nieuwe jobs doorgaans niet het productiviteitsniveau hebben zoals dat van de maakindustrie. Daarbij komt dat de productiviteitsgroei in deze nieuwe jobs of sectoren ook trager is dan de productiviteitsgroei in de maakindustrie.

Ook het industriële weefsel zelf veranderde grondig

Binnen de Limburgse maakindustrie zelf was er eveneens een belangrijke verschuiving. Twintig jaar terug was een op de vier industriële jobs er een in de automobielsector (24,8%). Door het verdwijnen van Ford Genk werd de sector herleid tot amper 6,3% van de industriële tewerkstelling, met nog 2800 werknemers in 2023 (**TABEL 3**).

TABEL 3 \ Loontrekkende tewerkstelling in de maakindustrie naar subsector | Limburg en Vlaams Gewest, 2013-2023

	2023	Evolutie 2013-2023		Aandeel in 2023	
	LIMBURG AANTAL	LIMBURG %	VLAAMS GEWEST %	LIMBURG %	VLAAMS GEWEST %
Subsector					
Metaal	11 075	-2,0%	-10,2%	25,0%	14,8%
Voeding	7 726	+10,9%	+9,0%	17,5%	20,2%
Rubber en kunststoffen	7 600	-5,9%	+2,1%	17,2%	10,2%
Chemie	3 690	+3,7%	+2,8%	8,3%	10,1%
Hout en papier	2 917	-4,5%	-8,2%	6,6%	7,0%
Automobiel	2 798	-71,1%	-26,4%	6,3%	7,3%
Elektr. en optische apparatuur	2 465	+37,9%	-10,5%	5,6%	4,8%
Machines	2 351	+7,7%	+12,8%	5,3%	7,6%
Overige maakindustrie	3 631	-8,9%	+4,4%	8,2%	18,0%
Totaal maakindustrie	44 253	-12,5%	-1,7%	100,0%	100,0%

Noot: De maakindustrie wordt afgebakend als Nace-sectie C, de subsectoren op basis van (een clustering van) de A38-indeling van de NBB.

Bron: NBB/INR - Regionale rekeningen | Verwerking: POM Limburg

De belangrijkste tak van de industriële activiteit in Limburg is vandaag dan ook niet meer de automobielsector, maar wel de metaalnijverheid. Deze sector staat al jaren sterk in de provincie en was in 2023 goed voor precies een kwart van de industriële tewerkstelling. Dit mede dankzij de Genkse staalproducent Aperam, met ongeveer 1200 werknemers in Limburg de grootste industriële werkgever van de provincie (en op basis van de omzet zelfs de grootste Limburgse onderneming over alle sectoren heen). Toch werd de sector in absolute aantallen ook geconfronteerd met een tewerkstellingskrimp. Vandaag werken ongeveer 11 000 personen in de Limburgse metaalsector.

De sector die binnen de maakindustrie haar aandeel het sterkst kon verstevigen, is de voedingssector. Daar kwamen in Limburg de afgelopen tien jaar heel wat jobs bij, tot in totaal ongeveer 7700 werknemers. Hiermee is de voedingsnijverheid anno 2023 goed voor een aandeel van 17,5% van de industriële tewerkstelling (+3,7 procentpunten ten opzichte van 2013). Dit is nog net een groter aandeel dan het nummer drie van vandaag, de rubber- en kunststoffenindustrie (17,2%). Ook al kende die sector de laatste jaren een krimp van bijna 500 werknemers (-5,9%), binnen het industriële weefsel werd haar aandeel wel behoorlijk groter.

Waar de automobielsector jarenlang de ruggengraat vormde van de industriële werkgelegenheid, is die rol vandaag dus ingenomen door de metaal, de voeding en de rubber- en kunststofnijverheid. Deze drie sectoren samen zijn momenteel goed voor zes op de tien (59,7%) jobs in de Limburgse maakindustrie. In Vlaanderen is dat samen 45,2%. Zeker de metaal en rubber- en kunststofsector hebben in Limburg een groter aandeel in de industriële tewerkstelling dan gemiddeld in Vlaanderen. De voeding staat in Vlaanderen dan weer iets sterker.

Maar ook in de Limburgse maaksectoren knelt het productiviteitsschoentje. Zo ligt de bruto toegevoegde waarde per gewerkt uur in de Limburgse maakindustrie een vijfde (20,2%) lager dan gemiddeld in Vlaanderen. Bovendien kan de Limburgse maakindustrie Vlaanderen ook niet bijbenen op vlak van productiviteitsgroei. Zo ging de arbeidsproductiviteit in de Limburgse maakindustrie er tussen 2013 en 2022 elk jaar met gemiddeld 3,4% op vooruit, in Vlaanderen was dat met gemiddeld 3,9% per jaar.

Waar naartoe met de Limburgse economie en maakindustrie?

SALK en SALKturbo als kompas voor nieuwe economische activiteit

De cijfers bewijzen dat Limburg de economische tegenslagen krachtadig heeft getrotseerd en er op heel wat vlakken zelfs versterkt is uitgekomen. Zeker op het vlak van tewerkstelling zijn de resultaten bijzonder mooi. Ook op vlak van ondernemerschap zit Limburg op het goede spoor. Wat betreft productiviteit en innovatie is er nog werk aan de winkel. Maar misschien wel de belangrijkste conclusie is dat de Limburgse economie vandaag heel divers is samengesteld en minder afhankelijk is van één grote speler zoals Ford Genk.

Twee factoren worden vaak genoemd voor de Limburgse veerkracht die nodig is voor dat herstel: de *sense of urgency* en de samenwerking tussen de vele betrokken actoren. Die sterke Limburgse samenwerking en dynamiek vormden ook het fundament van de herstelplannen die de provincie de afgelopen decennia economisch op de been hielden. Zo moest het SALK-plan Limburg op de rails houden na de sluiting van Ford Genk. Het plan voorzag acties op korte termijn om de sluiting op te vangen (zoals de komst van IKEA Hasselt of de ontwikkeling van Thor Park) en projecten op langere termijn, die erop gericht waren om een aantal belangrijke omgevingsfactoren te verbeteren (bijvoorbeeld infrastructuurwerken of het verbreden van het hogeronderwijsaanbod). Verder had het plan ook tot doel om het economisch weefsel te versterken, in sectoren die al sterk stonden (maakindustrie, bouw of logistiek), maar ook door in te zetten op groeisectoren zoals innovatieve zorg, de vrijetijdseconomie of ICT (Donckier, 2022).

SALKturbo werd eind 2020 als opvolger van het SALK-plan gelanceerd door de provincie Limburg, POM Limburg en UHasselt (2021). Het doel van dit plan is om een economisch antwoord te bieden aan nieuwe uitdagingen en megatrends zoals de toegenomen globalisering, de opmars van digitalisering, de aandacht voor een koolstofarme economie en de groeiende diversiteit op de arbeidsmarkt. Het SALKturbo-plan, dat vandaag op kruissnelheid zit, zet dan ook prioritair in op projecten die Limburg competitiever, duurzamer, digitaler en inclusiever maken.

Dit alles leidde tot heel wat concrete realisaties die bijdroegen aan het herstel van de Limburgse economie en arbeidsmarkt. Denk aan het succes van de Corda Campus in Hasselt of de Genkse Thor-campus voor energie en slimme maakindustrie, met onder andere de onderzoeksinstelling EnergyVille of de T2-Campus, het opleidingscentrum voor techniek en technologie. Met zulke themacampussen – waar innovatie, samenwerking en bedrijvigheid hand in hand gaan – wil Limburg in de toekomst ook binnen andere sectoren kennis, talent en bedrijven aantrekken. Zo wordt de komende jaren sterk ingezet op de ontwikkeling en invulling van de Health Campus en de Bouwcampus, en zal op de vroegere Ford-terreinen de Logistieke Campus Limburg uitgebouwd worden.

Maar ook op andere vlakken werden mooie zaken gerealiseerd: de nieuwe invulling van de voormalige mijnsites, het uitspelen van de toeristische troeven van de provincie, het versterken van het hoger en universitair onderwijs, maar zeker ook de vele andere (kleinere) projecten die binnen SALK en SALKturbo werden opgezet om bij te dragen aan de Limburgse competitiviteit en werkgelegenheid. De erkenning (tot 2027) van Limburg als Europese transitieregio, waardoor het sinds 2021 kan rekenen op 166 miljoen euro aan Europese steunmiddelen, was een belangrijke hefboom in vele van deze realisaties.

Via een nieuwe economische wind werd dus heel wat van de verloren activiteit en werkgelegenheid uit de maakindustrie goedge maakt. Maar de maakindustrie zelf heeft wel degelijk ook nog een toekomst in Limburg, zij het dan vooral een 'slimme' maak, waar arbeiders worden ondersteund door digitalisering, robotisering en automatisering, en waar volop wordt ingezet op onderzoek en ontwikkeling om productieprocessen te optimaliseren of nieuwe baanbrekende producten te lanceren. Een slimme maakindustrie is cruciaal om het concurrentievermogen van de Limburgse bedrijven te verhogen en kan de sector duurzaam verankeren in het economisch weefsel van de provincie.

Ook de mogelijke komst van de Einsteintelecoop, een omvangrijke ondergrondse infrastructuur om zwaartekrachtgolven uit de ruimte te meten, kan een gamechanger worden voor de Limburgse economie en maakindustrie. Dit ambitieus Euregionaal wetenschapsproject, waarbij Limburg intensief mee aan de kar trekt om het binnen te halen, kan de provincie mee positioneren als een innovatieve regio en aantrekkingspool voor hoogopgeleid en technisch geschoold talent. Heel wat Limburgse maakbedrijven anticiperen nu reeds op de mogelijke komst van dit *big science* project.

It's the productivity, stupid!

Tot slot moeten we toch nog even stilstaan bij deze beroemde oneliner van James Carville, campagneleider van Bill Clinton voor de Amerikaanse presidentsverkiezingen van 1992. Want die is vandaag opnieuw brandend actueel, en niet in het minst in Limburg, zoals uit de analyses bleek. We zagen dat de arbeidsproductiviteit in Limburg 14% achterophinkt op Vlaanderen, in de maakindustrie zelfs 20%. De jobs die er sinds de sluiting van Ford Genk bijkwamen, hadden doorgaans niet het productiviteitsniveau om mee te kunnen met de rest van Vlaanderen. De arbeidsproductiviteit in Limburg moet de komende jaren dan ook sterk naar omhoog. Niet door harder te werken, wel door slimmer te werken en door in te zetten op innovatie, digitalisering, arbeidsoptimalisatie en talentontwikkeling. Het opkrikken van de productiviteit wordt voor Limburg dan ook de volgende grote economische uitdaging. Het werk is zeker nog niet af.

BIBLIOGRAFIE

- Donckier, E. (2022). *Wij zijn Limburg. De kracht van samenwerking*. Provincie Limburg.
- Peeters, L., & Vancauter, M. (2013). De economische impact van de sluiting van Ford Genk. *OverWerk. Tijdschrift van het Steunpunt WSE*, 23(2), 76-83. Leuven: Steunpunt Werk en Sociale Economie / Uitgeverij Acco.
- Provincie Limburg, POM Limburg, & Universiteit Hasselt. (2021). *SALKturbo-plan. Limburg economisch versnellen*. Provincie Limburg.